

חודש שבט - כלנית מצויה

שיר ורד, חוג כלנית - shir20@gmail.com

תקציר: כלנית מצויה *Anemone coronaria* הינו גיאופיט ממשפחת הנוריתיים הגדלה בבתות ובחורשים בחבל הים תיכוני ובספר. מאז הוכרזה הכלנית כצמח מוגן צומצם מאוד הקטיף שלה והיא הפכה למין נפוץ בשטחים שאינם מופרעים ואף למין שולט במספר אתרים. הכלנית פורחת בכל חודשי החורף ובגליל העליון אף באביב, שיא הפריחה חל בחודשים ינואר ופברואר. כלנית מצויה היא צמח בולט בעל פרח גדול.

=====

בסוג **כלנית** כ-140 מינים, בארץ גדל רק המין **כלנית מצויה** שהוא מין ים-תיכוני. שם הסוג בעברית כלנית, ניתן על שם יופיה של הכלנית הדומה לכלה ובמיוחד הזן לבן הפרחים שלה. השם המדעי של הסוג - "אנמוני" (*Anemone*) - הוא שמה של הנימפה של רוחות הבוקר במיתולוגיה היוונית. זהו שם יווני שמקורו בשם הכנעני נעמן והוא נושא את אותו שורש של השם הערבי "א-נועמאן". תואר המין "קורונריה" (*coronaria*) - פירושו "זו שכתר בראשה".

כלנית מצויה - פרחים מהזן הלבן. צילם: שיר ורד ©

לכלנית מצויה יש פקעת רב שנתית, עלי הצמח ערוכים בשושנת בעלי פטוטרת ארוכה ומחולקים בדרך כלל לשלוש אונות שכל אחת מהן גזורה לאונות משנה. העלים לרוב גדלים באלכסון, ומשתטחים על הקרקע לקראת הפריחה או במהלכה. כל פרח נישא לבדו על גבעול פריחה זקוף ושעיר. על גבעול הפריחה אין עלים, למעט כ-3 חפים אשר בתחילת הפריחה צמודים לפרח ונראים כעלי גביע, אך במהלך הפריחה וגידול הפרי, הפרח מתרחק מהם והם נראים כמרפסת נחיתה לחרקים. המראה הייחודי של החפים הללו הוא הסימן

הטוב ביותר לזהות את הכלניות האדומות ולהבדיל בין לבין המינים האדומים האחרים - **נורית, פרג וצבעוני**. לכלניות הבר יש לרוב 6 עלי כותרת, אך מצויים פרטים רבים בעלי מספר עלי כותרת גדול יותר ומהם פותחו זני התרבות של הכלנית. בדומה למרבית המינים במשפחת הנוריתיים, לכלנית מאות אבקנים ומאות עליים מהם מתפתחות מאות פרודות בעלי זרע אחד המקובצים לגוף פרי שצורתו אליפסואיד. גוף הפרי קשה בתחילת הווצרות הפרי, אך לאחר הבשלת הפרי הוא מתפרק לזרעיו אשר כל אחד מהם עטוף במעטה צמרי כך שנגיעה בפרי הבשל תגרום להתפרקותו ולהפצת הזרעים לכל עבר.

כלנית מצויה - הזן האדום. צילם: שיר ורד ©

בין מיני הבר הגדלים בארץ לכלנית יש את מגוון צבעי הפרח הרב ביותר. צבע הפרחים נקבע גנטית כאשר הצבע האדום הנפוץ ביותר בארץ, נוצר דווקא מגנים רצסיביים. גווי הפריחה העיקריים של הכלנית בארץ הם אדום, לבן, ורוד, סגול, כחול. אך ניתן למצוא פרטים רבים בעלי גווי ביניים או פרטים שבהם חלק מהכותרת בצבע אחד וחלק אחר בצבע אחר. הזנים בעלי הפרחים האדומים נמצאים בכל אתרי גידולה של הכלנית בארץ, ואילו הזנים בעלי הצבעים האחרים נפוצים מאוד בצפון הארץ, נדירים במרכז הארץ, ונעדרים כמעט לחלוטין מדרום לתל אביב. במקומות בהם פורחת הכלנית בשלל צבעים, הפרטים מהזנים הלבן והכחול מקדימים לפרוח ואילו הזן האדום מאחר לפרוח. ההפרש בתחילת תקופת הפריחה הוא של ימים בודדים, ואילו בסוף תקופת הפריחה, נשארים רק הפרטים האדומים לעיתים לתקופה של חודש ויותר לאחר שיתר הצבעים כבר סיימו לפרוח. כל פרח פורח תקופה ארוכה של מספר שבועות. גודל הפרח, מגוון צבעיו, תקופת הפריחה הממושכת, המוטציות הרבות שלו והיותו רב-שנתי הפכו את הכלנית לצמח אידיאלי לגידול תרבותי הן כצמח גינה והן לקטיפה. בתרבות ניתן לזהות שני זנים עיקריים, זן מלא, בעל

עשרות עלי כותרת הנפוץ בגינות ובמדרכות וזן דמוי בר, בעל מעט עלי כותרת וגבעול ארוך המגודל בעיקר לצורך מכירה כצמח קטיפי. הזן המלא פותח תחילה ורק לפני כארבעים שנה פותח גם הזן דמוי הבר.

מגוון צבעי הפרח של זני הכלנית. צילם: שיר ורד ©

פרחי הכלנית נפתחים כמעט בכל בוקר, ונסגרים חזרה לקראת השקיעה. בימי סגריר, גשמים וקור, פרח הכלנית יישאר סגור או יפתח חלקית בלבד. ביום שמתחיל כיום שמש בהיר ומסתיים כיום סגריר, ייסגרו הפרחים בהדרגה ככל שמזג האוויר נעשה קר יותר ועוצמת האור יורדת. סגירת הפרחים מלווה בנטייתם לצד ובכך מגן הצמח על אברי הרבייה מפני פגעי מזג האוויר כמו גשם וברד. הכלנית המצויה היא צמח מוגן.

משטחי פריחה של **כלנית מצויה**. צילם: שיר ורד ©

בעקבות התגובה של עמיר פז על צבע הכלנית המיוחד באחו נוב, להלן צילום ששלח אורי רזנברג:

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד, ש. 2015. צמח חודש שבט - כלנית מצויה, כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/?p=1782>